

Friedrich Engels

»DEMOKRATISCHES WOCHENBLATTILLE» KIRJOITETTU ARVOSTELU KARL MARXIN »PÄÄOMAN» ENSIMMÄISESTÄ OSASTA¹²⁰

Marxin »Pääoma»*

I

Niin kauan kuin maailmassa on ollut kapitalisteja ja työläisiä, ei ole ilmestynyt kirjaa, jolla olisi työläisille sellainen merkitys kuin kyseisellä teoksella. Nyt on ensi kerran selvitetty tieteellisesti pääoman ja työn suhde, se akseli, jonka ympäri koko nykyinen yhteiskuntajärjestelmämme pyörii, ja selvitetty niin perusteellisesti ja terävästi kuin ainoastaan saksalainen voi selvittää. Niin arvokkaita kuin Owenin, Saint-Simonin, Fourierin teokset ovat ja tulevat olemaan, vasta saksalaiselle oli suotu kohota korkeuteen, josta nykyisten yhteiskuntasuhteiden koko alue avautui selvänä ja näkyvänä kuin alempi vuoristomaisema katsojalle, joka seisoo korkeimmalla huipulla.

Tähänastinen kansantaloustiede on opettanut meille, että työ on kaiken varallisuuden lähde ja arvojen mitta, siis että kaksi esinettä, joiden tuottamiseen on kulutettu saman verran työaikaa, ovat myös saman arvoisia ja, koska ylipäänsä vain samat arvot ovat vaihtokelpoisia, myös toisiinsa vaihdettavissa. Samalla se opettaa kuitenkin, että on olemassa eräänlaista kasautunutta työtä, jota sanotaan pääomaksi, että tämä pääoma siihen sisältyvien apulähteiden ansiosta kohottaa elävän työn tuotavuuden sata- ja tuhatkertaiseksi ja vaatii siitä tietyn hyvityksen, jota sanotaan voitoksi eli hyödyksi. Kuten

* Das Kapital. Kritik der politischen Oekonomie, von Karl Marx. Erster Band. Der Produktionsprozess des Kapitals. Hamburg, O. Meissner, 1867.

kaikki tiedämme, asianlaita on todellisuudessa siten, että kasautuneen, kuolleen työn tuottama voitto aina vain suurenee ja kapitalistien pääomat käyvät yhä jättiläisemmiksi, kun taas elävän työn palkka supistuu jatkuvasti ja pelkällä palkalla elävien työläisten joukko yhäi kasvaa ja köyhtyy. Miten tämä ristiriita on ratkaistavissa? Miten kapitalistille voi jäädä voittoa, jos työläiselle korvataan täydelleen työn arvo, jonka hän on sijoittanut tuotteeseensa? Jos kerran vain samanlaiset arvot ovat vaihdettavissa, niin samoinhan pitäisi olla tässäkin tapauksessa. Toisaalta kuinka voidaan vaihtaa samanlaisia arvoja ja kuinka työläinen voi saada tuotteensa täyden arvon, jos tämä tuote tulee jaetuksi hänen ja kapitalistin kesken, kuten monet taloustieteilijät selittävät? Tähänastinen taloustiede on avuton tämän ristiriidan suhteen, kirjoittelee tai änkyttää noloja, mitään sanomattomia lauseparsia. Eivätkä tähänastiset taloustieteen sosialistiset arvostelijatkaan ole kyenneet tekemään muuta kuin esittämään tämän ristiriidan; kukaan ei ratkaissut sitä, ennen kuin Marx vihdoin tutki tämän voiton muodostumisprosessin aina sen syntymäsiijaa myöten ja teki siten kaiken selväksi.

Pääoman selvittelyssä Marx lähtee siitä yksinkertaisesta, tunnetusta tosiasiasta, että kapitalistit lisäävät pääomaansa vaihdon välityksellä: he ostavat rahallaan tavaran ja myyvät sen sitten suuremmasta rahasummasta kuin mitä se tuli heille maksamaan. Kapitalisti ostaa esim. puuvillaa 1000 taalerilla ja myy sen sitten 1100 taalerista, »ansaitsee» siis 100 taaleria. Tätä alkuperäisen pääoman ylittävää 100 taaleria Marx sanoo *lisäarvoksi*. Mistä tämä lisäarvo syntyy? Taloustieteilijäin oletuksen mukaan vaihdetaan vain samanlaisia arvoja, ja abstraktisen teorian kannalta tämä onkin totta. Puuvillan osto ja sen jälleenmyynti ei siis voi tuottaa lisäarvoa sen enempää kuin hopeataalerin vaihtaminen 30 hopeagroscheniin ja näiden vaihtorahojen vaihtaminen jälleen hopeataaleriin, jolloin ei rikastuta eikä köyhdytä. Yhtä vähän voi lisäarvoa syntyä siitä, että myyjät myyvät tavarat niiden arvoa kalliimmasta tai ostajat ostavat ne niiden arvoa huokeammalla, koska jokainen on vuorostaan milloin ostaja, milloin myyjä ja siten siis jälleen

tasoissa. Yhtä vähän voi tulla lisäarvoa siitä, että myyjät ja ostajat petkuttavat toisiaan, sillä tämä ei loisi mitään uutta arvoa tai lisäarvoa, vaan käteinen pääoma ainoastaan jakautuisi toisin kapitalistien kesken. Vaikka kapitalisti ostaa ja myy tavarat niiden arvoa vastaavasti, hänen saamansa arvo on suurempi kuin hänen sijoittamansa. Miten tämä tapahtuu?

Nykyisten yhteiskuntasuhteiden vallitessa kapitalisti löytää tavaramarkkinoilta *tavaran*, jolla on se omalaatuinen ominaisuus, että sen *käyttö on uuden arvon lähde, uuden arvon luomista*. Tämä tavara on *työvoima*.

Mikä on työvoiman arvo? Jokaisen tavaran arvon mittana on sen valmistamiseen tarvittava työ. Työvoima on olemassa elävän työläisen muodossa ja työläinen tarvitsee tietyn määrän elämäntarvikkeita voidakseen olla olemassa sekä ylläpitääkseen perhettään, joka takaa työvoiman olemassaolon hänen kuolemansakin jälkeen. Työvoiman arvon osoittaa siis näiden elämäntarvikkeiden tuottamiseen tarvittava työaika. Kapitalisti suorittaa siitä maksun viikoittain ja ostaa siten käyttöönsä työläisen viikon työn. Näin pitkälle herrat taloustieteilijät lienevät kuta kuinkin yhtä mieltä kanssamme työvoiman arvosta.

Kapitalisti panee nyt työläisensä tekemään työtä. Tietyssä ajassa työläinen on toimittava työtä sen verran kuin oli edustettuna hänen viikkopalkkassaan. Jos otaksutaan, että työläisen viikkopalkka edustaa kolmea työpäivää, niin alettuaan työn maanantaina työläinen on keski-viikkoiltaan mennessä *korvannut* kapitalistille *saamansa palkan koko arvon*. Mutta lakkaako hän silloin tekemästä työtä? Ei suinkaan. Kapitalisti on ostanut hänen *viikon* työnsä, ja työläisen täytyy vielä tehdä työtä viikon viimeiset kolme päivää. Tämä työläisen *lisätyö*, hänen palkkansa korvaamiseen tarvittavan ajan ylittävä työ, on *lisäarvon lähde*, pääoman paisumista alati voimistavan voiton lähde.

Älköön sanottako, että olisi mielivaltaista olettaa työläisen korvaavan työllään kolmessa päivässä palkan, jonka hän on saanut, ja tekevän muut kolme päivää työtä kapitalistin hyväksi. Tarvitseeko hän juuri kolme päivää palkan korvaamiseen vai kaksi vai neljä, on tässä tapauksessa tietenkin aivan samantekevää ja vaihtelee

olosuhteiden mukaan; pääasia on kuitenkin se, että maksamansa työn ohella kapitalisti pihistää työtä, josta hän *ei maksa* mitään, ja tämä ei ole mikään mielivaltainen oletamus, sillä samana päivänä, jolloin kapitalisti jatkuvasti saisi kiristetyksi työläiseltä työtä vain sen verran kuin maksaa hänelle palkan muodossa, sinä samaisena päivänä kapitalistin olisi suljettava työpajansa, koska silloin koko hänen voittonsa valuisi hiekkaan.

Tässä meillä on kaikkien noiden ristiriitojen ratkaisu. Lisäarvon muodostuminen (tästä lisäarvosta on huomattava osa kapitalistin saamaa voittoa) on nyt aivan selvää ja luonnollista. Työvoiman arvo tulee maksetuksi, mutta tämä arvo on paljon pienempi kuin se, minkä kapitalisti osaa saada työvoimasta, ja tämä ero, *maksamaton työ*, onkin juuri kapitalistin eli tarkemmin sanoen kapitalistiluokan osuus. Senkin voiton, minkä edellä olleessa esimerkissä puuvillakauppias saa puuvillastaan, täytyy koostua maksamattomasta työstä, elleivät puuvillan hinnat olleet kohonneet. Kauppiaan täytyy tehdä kaupat puuvillatehtailijan kanssa, joka voi näiden 100 taalerin lisäksi saada vielä voittoa itselleen ja jakaa siis anastamansa maksamattoman työn hänen kanssaan. Tämä maksamaton työ on yleensä se, mikä ylläpitää kaikki työtätekemättömät yhteiskunnan jäsenet. Siitä peritään valtion- ja kunnanverot, sikäli kuin näitä lankeaa kapitalistiluokalle, maanomistajien maankorot jne. Sen varassa on koko olemassaoleva yhteiskuntajärjestelmä.

Toisaalta olisi mautonta olettaa, että maksamaton työ olisi saanut alkunsa vasta nykyisten suhteiden vallitessa, jolloin tuotantoa harjoittavat toisaalta kapitalistit ja toisaalta palkkatyöläiset. Päinvastoin. Sorretun luokan on pitänyt kaikkina aikoina suorittaa maksutonta työtä. Varsin pitkän ajan, jolloin orjuus oli vallitsevana työnjärjestelymuotona, orjien oli pakko tehdä työtä enemmän kuin heille annettiin korvausta elämäntarvikkeiden muodossa. Maaorjuuden vallitessa ja aina talonpoikien veropäivätöiden lakkauttamiseen saakka asianlaita oli samoin; tässä suhteessa tulee jopa kouraantuntuvasti ilmi ero ajassa, jolloin talonpoika tekee työtä elämänsä ylläpitämiseksi ja lisätyötä kartanonherralle, koska näet viimeksi mainittu tapahtuu erikseen edellisestä. Muoto

on nyt muuttunut, mutta asia on pysynyt samana, ja niin kauan kuin »tuotantovälineet ovat jonkin yhteiskunnan osan yksinoikeutena työmiehen täytyy, olipa hän vapaa tai epävapaa, lisätä ylläpidokseen välttämättömään työaikaan ylimääräistä työaikaa, tuottaakseen elämäntarvikkeet tuotantovälineiden omistajalle». (Marx, s. 202.)*

II

Edellisessä artikkelissa totesimme, että jokainen kapitalistin palkkaama työläinen suorittaa kahdenlaista työtä. Osan työajastaan hän käyttää kapitalistilta saamansa palkan korvaamiseen ja tätä osaa työstä Marx sanoo *välttämättömäksi työkse*. Hän on silti edelleenkin jatkava työntekoa ja tuottaa tämän ajan kuluessa kapitalistille *lisäarvoa*, josta huomattava osa on voittoa. Tätä osaa työstä sanotaan *lisätyökse*.

Olettakaamme työläisen tekevän kolme viikoppäivää työtä palkkansa korvaukseksi ja kolme päivää lisäarvon tuottamiseksi kapitalistille. Tämä merkitsee toisin sanotuna, että kahdentoista tunnin työpäivässä hän tekee kuusi tuntia työtä palkkansa edestä ja kuusi tuntia lisäarvon tuottamiseksi. Viikosta voidaan saada vain kuusi ja sunnuntaikin mukaan liitettynä vain seitsemän päivää, mutta joka eri päivästä voidaan saada irti kuusi, kahdeksan, kymmenen, kaksitoista, viisitoista työtuntia ja jopa enemmänkin. Työläinen on myynyt päiväpalkastaan kapitalistille yhden työpäivän. Entä *mikä on työpäivä?* Kahdeksanko vai kahdeksantoista tuntia?

Kapitalisti on kiinnostunut siitä, että työpäivä tehdään niin pitkäksi kuin suinkin mahdollista. Mitä pitempi se on, sitä enemmän tuotetaan lisäarvoa. Työläisellä on se oikea tunne, että häneltä anastetaan laittomasti jokainen työtunti, minkä hän tekee palkkansa korvauksen lisäksi. Hän tuntee nahoissaan, mitä merkitsee liian pitkäaikainen työnteko. Kapitalisti kamppailee voitostaan, työmies terveydestään, parin tunnin päivittäisestä levosta voidakseen työntekoa, nukkumista ja syömistä lukuun ottamatta vaikuttaa myös muussa suhteessa ihmisenä. Huoma-

* Ks. *Karl Marx*. Pääoma, 1. osa, Moskova 1974, s. 218, *Toim.*

utettakoon ohimennen, ettei suinkaan yksityisten kapitalistien hyvästä tahdosta riipu se, tahtovatko he vai eivät osallistua tähän kamppailuun, sillä kilpailu pakottaa ihmisystävällisimmätkin heistä liittymään kollegoihinsa ja sääntämään työajan yhtä pitkäksi kuin nämä.

Taistelu työpäivän säätämisestä on jatkunut vapaiden työläisten historiallisesta ensiesiintymisestä alkaen aina nykypäiviin saakka. Työpäivä on eri teollisuusaloilla totutun tavan mukaan erilainen, mutta todellisuudessa tästä pidetään harvoin kiinni. Vain siellä, missä työpäivä on lailla säädetty ja valvotaan sen noudattamista, vain siellä voidaan sanoa olevan normaalityöpäivän. Ja näin on toistaiseksi laita miltei yksinomaisesti Englannin tehdaspiireissä. Siellä on säädetty kymmentuntinen työpäivä (10 $\frac{1}{2}$ tuntia viitenä päivänä ja 7 $\frac{1}{2}$ tuntia lauantaina) kaikille naisille ja 13—18-vuotiaille pojille, ja koska miehet eivät voi tehdä työtä ilman heitä, niin miestenkin työpäivä muodostuu kymmentuntiseksi. Englannin työläiset ovat saaneet tämän lain¹²¹ vuosia vaatineella sitkeydellä, kamppailemalla sinnikkäästi ja itsepintaisesti tehtailijoita vastaan, turvautumalla painovapauteen, yhdistymis- ja kokoontumisoikeuteen samoin kuin käyttämällä taitavasti hyväkseen vallassaolevan luokan sisäistä hajaannusta. Siitä on tullut Englannin työläisten palladion, turva, se on sulkenut vähitellen piiriinsä kaikki suurteollisuudenalat ja viime vuonna miltei *kaiken teollisuuden*, ainakin kaikki ne alat, joiden palveluksessa on naisia ja lapsia. Kyseisessä teoksessa on erittäin seikkaperäistä aineistoa tästä Englannissa tapahtuneen lakisääteisen työpäivän sääntelyn historiasta. Pohjois-Saksan seuraavilla valtiopäivillä tulevat käsiteltäviksi myös ammattisäädökset ja samalla tehdastyön sääntely. Toivottavasti kukaan saksalaisten työläisten valitsema valtiopäivämies ei ryhdy käsittelemään tätä lakia ennen kuin on perehtynyt perin pohjin tähän *Marxin* kirjaan. *Tässä suhteessa on paljon saavutettavissa.* Saksan hallitsevien luokkien sisäinen hajaannus on työläisille edullisempi kuin koskaan Englannissa, sillä *yleinen äänioikeus panee hallitsevat luokat tavoittelemaan työläisten suosiota.* Neljä tai viisi proletariaatin edustajaa on näissä olosuhteissa voima, jos he osaavat käyttää

hyväkseen asemaansa, jos he tuntevat ennen muuta käsiteltävänä olevan asian, mitä porvarit eivät tunne. Ja siihen Marxin kirje antaa heille kaiken aineiston valmiina käteen.

Sivuutamme joukon muita erinomaisia, enimmäkseen teorian kannalta kiinnostavia tutkimuksia ja pysähdymme vielä vain viimeiseen lukuun, jossa käsitellään pääoman akkumulaatiota eli kasautumista. Siinä todistetaan ensinnäkin, että kapitalistinen, ts. toisaalta kapitalisteja ja toisaalta palkkatyöläisiä edellyttävä tuotantotapa ei ainoastaan tuota alinomaa kapitalisteille pääomaa, vaan se tuottaa samalla myös entistä enemmän työläisten köyhyyttä; siten tulee turvatuksi se, että toisella puolen on aina jatkuvasti olemassa kapitalisteja, jotka ovat kaikkien elämäntarvikkeiden, kaikkien raaka-aineiden ja työvälineiden omistajia, ja toisella puolen suuri joukko työläisiä, joiden on pakko myydä näille kapitalisteille työvoimaansa sellaisesta elämäntarvikkeiden määrästä, joka parhaassa tapauksessa riittää pitämään heidät työkuunnossa ja turvaamaan uuden työkykyisten proletaarien polven kasvun. Pääoma ei kuitenkaan pelkästään uusiin, se ja samalla sen valta omistamattomaan työläisluokkaan kasvaa ja suurenee jatkuvasti. Niin kuin se itse uusiintuu yhä suuremmassa mitassa, niin myös nykyaikainen kapitalistinen tuotantotapa uusintaa yhä suuremmassa mitassa, alati kasvavassa määrässä omistamattomien työläisten luokkaa. »Pääoman kasautuminen uusintaa pääomasuhteen laajemmassa mitassa, enemmän kapitalisteja ja suurempia kapitalisteja toiseen kohtioon, enemmän palkkatyöläisiä toiseen... *Pääoman kasautuminen on siis proletariaatin lisääntymistä.*» (S. 600.)* [567] Mutta konetekniikan edistyminen, maanviljelyn paraneminen yms. vähentää alinomaa tietyn samanlaisen tuotemäärän valmistamiseen tarvittavien työläisten lukua, ja koska tämä edistys, ts. tämä liikatyöväen kasvu on jopa pääoman kasvua nopeampi, niin miten käy näiden määrällisesti alati lisääntyvien työläisten? Heistä muodostuu teollisuuden vara-armeija, joka saa huonoina tai keskinkertaisina liiketoimintakausina työstään sen arvoa

* Ks. *Karl Marx. Pääoma*, 1. osa, s. 551. *Toim.*

pienemmän maksun ja on toimessa epäsäännöllisesti tai julkisen köyhäinhoidon varassa, mutta joka erittäin vilkkaan liiketoiminnan aikana on ehdottoman tarpeen kapitalistiluokalle, mistä Englanti on kouraantuntuva esimerkki. *Kaikissa olosuhteissa* se on omiaan järkyttämään vakituisesti työssä olevien työläisten vastustusvoimaa ja pitämään heidän palkkansa alhaalla. »Kuta suurempi on yhteiskunnallinen rikkaus... sitä suurempi on suhteellinen liikaväestö eli teollisuuden vara-armeija. Mutta kuta suurempi tämä vara-armeija on toimivaan työläisarmeijaan verraten, sitä suurempi on se pysyväinen liikaväestö, jonka kurjuus on kääntäen verrannollinen sen työrasitukseen.* Kuta suurempi vihdoin on! työväenluokan Latsarus-kerros ja teollisuuden vara-armeija, sitä suurempi on virallisesti tunnustettu pauperismi. *Tämä on kapitalistisen kasautumisen ehdoton, yleinen laki.*» (S. 631.)**

Nämä ovat muutamia ankaran tieteellisesti todistettuja nykyisen kapitalistisen yhteiskuntajärjestelmän peruslakeja, ja viralliset taloustieteilijät varovat kyllä jo pelkästään yrittämästä niiden kumoamista. Mutta onko siten sanottu kaikki? Ei suinkaan. Yhtä terävästi kuin Marx korostaa kapitalistisen tuotannon huonoja puolia, yhtä selvästi hän todistaa, että tämä yhteiskuntamuoto on ollut välttämätön yhteiskunnan tuotantovoimien kohottamiseksi sille korkeudelle, joka tekee mahdolliseksi yhteiskunnan kaikkien jäsenten yhtäläisen, ihmisarvon mukaisen kehityksen. Kaikki aikaisemmat yhteiskuntamuodot ovat olleet köyhiä siihen. Vasta kapitalistinen tuotanto luo sen rikkauden ja ne tuotantovoimat, jotka siihen tarvitaan, mutta se luo samalla myös lukuisista ja sorretuista työläisistä koostuvan yhteiskuntaluokan, joka yhä enemmän pakottuu ottamaan tämän rikkauden ja tuotantovoimat ja käyttämään niitä koko yhteiskunnan eikä kuten nykyään yksinoikeutetun luokan hyväksi.

*Kirjoittanut Engels maaliskuun 2.
ja 13. päivän välisenä aikana 1868
Julkaistu »Demokratisches Wochenblattissa» n:o 12 ja 13, 21. ja 28. maaliskuuta 1868*

*Valitut teokset
holmessa osassa,
2. osa, s. 128—133*

* Marx on täsmentänyt tätä väitettä Pääoman 1. osan auktorisoidussa ranskannoksessa. *Toim.*

** Ks. *Karl Marx*. Pääoma, 1. osa, s. 579. *Toim.*